

Rafał Leńniczak

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

e-mail: r.lesniczak@uksw.edu.pl

ORCID: 0000-0003-0099-4327

S

Sławomir Soczyński, *(Re)definicja*
pojęcia tabu medialnego jako kategorii
aksjonormatywnej z perspektywy
teoretyczno-funkcjonalnej. Wydawnictwo
Petrus, Kraków 2021, s. 331, ISBN 978-83-
7720-665-2.

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/FT.2021.007>

Tekst jest opublikowany na zasadach niewyłącznej licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Bez utworów zależnych 4.0 Międzynarodowe (CC BY-ND 4.0 PL).

Przysłany: 23 V 2022

Zaakceptowany: 27 VII 2022

Rafał Leńniczak – doktor habilitowany nauk społecznych w dyscyplinie nauki o komunikacji społecznej i mediach (UMCS 2020), profesor Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, kierownik Katedry Komunikacji Społecznej, Public Relations i Nowych Mediów Instytutu Edukacji Medialnej i Dziennikarstwa UKSW w Warszawie. Jest autorem ponad 70 publikacji naukowych z zakresu mediów, religii i polityki. Jego zainteresowania naukowe koncentrują się wokół komunikowania politycznego, analizy wizerunku prasowego instytucji, organizacji, liderów politycznych, procesów personalizacji i mediatyzacji, public relations oraz teorii komunikowania masowego.

S

Słowa kluczowe: funkcjonalność tabu; kategoria medialna; komunikowanie; mediosfera; tabu medialne

S

treszczenie: Celem monografii Sławomira Soczyńskiego *(Re)definicja pojęcia tabu medialnego jako kategorii aksjonormatywnej z perspektywy teoretyczno-funkcjonalnej* jest próba zrozumienia fenomenu tabu medialnego, pokazania jego znaczenia dla uczestników zmediatyzowanych procesów komunikowania, a zatem ukazania tabu jako elementu systemu, który reguluje przestrzeń mediosfery. Monografia składa się z dwóch części. W pierwszej,

złożonej z dwóch rozdziałów, dokonano konceptualizacji pojęcia tabu w teoretycznych analizach medioznawczych. Druga część, złożona z czterech rozdziałów, jest pragmatycznym studium tabuizacji w mediosferze. Badania zawarte w książce sytuują się w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o komunikowaniu społecznym i mediach.

Publikacja naukowa Sławomira Soczyńskiego (*Re*)*definicja pojęcia tabu medialnego jako kategorii aksjonormatywnej z perspektywy teoretyczno-funkcjonalnej* stanowi próbę medioznawczej refleksji na temat tabu medialnego. Recenzentami wydawniczymi monografii wydanej w Wydawnictwie Petrus byli ks. prof. dr hab. Michał Drożdż oraz prof. dr hab. Jerzy Jastrzębski.

Autor książki jest adiunktem w Katedrze Mediów i Komunikacji Społecznej Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie (dalej: UPJPII). Soczyński opublikował w swojej karierze akademickiej dwie monografie (w tym także monografię *Społeczna i etyczna odpowiedzialność przedsiębiorstw medialnych*), jest redaktorem dwóch monografii naukowych oraz autorem ponad 20 publikacji naukowych, w których dostrzegalne są trzy podstawowe obszary badawcze: medialne tabu, zarządzanie w mediach oraz etyka w świecie cyfrowym.

Autor publikacji (*Re*)*definicja pojęcia tabu medialnego jako kategorii aksjonormatywnej z perspektywy teoretyczno-funkcjonalnej* podjął się ambitnego zadania – próby zrozumienia i pokazania fenomenu tabu uczestnikom przekazu medialnego, a zatem ukazania tabu jako elementu systemu, który reguluje przestrzeń mediosfery. Intencją autora było opracowanie narzędzia badawczego pozwalającego wydzielić ze zbioru tematów nieobecnych w mediach tych, które zostały stabuizowane, od tych, które są nieobecne w agendzie medialnej ze względu na specyfikę obligatoryjnego procesu selekcji informacji. Chodziło również o dokonanie kategoryzacji rozpoznanych przypadków tabu biorąc pod uwagę ich genezę i funkcje. Polski medioznawca ma świadomość, że podjęta problematyka tabu jest bardzo obszerna, dlatego zasadnie doprecyzowuje obszar, który zostanie poddany eksploracji. Soczyński nie podjął się w przedłożonej monografii badań nad sensownością tabu w demokratycznym systemie medialnym ani też wpływu tabu na transparentność debaty publicznej. Dowodzi to dojrzałości badawczej autora, który zdaje sobie sprawę z rozległości podjętej tematyki i podejmuje decyzję o wyznaczeniu sobie mniejszego obszaru analizy, który przebadana dokładniej, a jednocześnie wskazuje dalsze perspektywy badawcze ze względu na złożoność zagadnienia o fundamentalnym znaczeniu dla wolności słowa. Soczyński trafnie zauważył, że fenomen tabu podejmowany jest w badaniach różnych dyscyplin naukowych, jednak w naukach o komunikacji społecznej i mediach traktowany jest najczęściej w sposób wybiórczy, niekompletny. Pomijając publikację Hansa Wagnera *Medien-Tabus und Kommunikationsverbote* z 1991 r., nie odnotowuje się w literaturze przedmiotu omówienia, które w całościowy sposób podjęłoby temat tabu w perspektywie *social communication* i *media sciences*. Monografię autora należy zatem potraktować jako publikację wypełniającą lukę

badawczą w dyscyplinie. Konstrukcję pracy należy ocenić jako logiczną i spójną, dobrze osadzoną w literaturze przedmiotu.

Monografia składa się z dwóch części: w pierwszej, złożonej z dwóch rozdziałów, dokonano konceptualizacji pojęcia tabu w teoretycznych analizach medioznawczych. Druga zaś część, złożona z czterech rozdziałów, jest pragmatycznym studium tabuizacji w mediosferze. W rozdziale pierwszym, zatytułowanym *Rozumienie tabu w kontekście języka publicystyki medialnej* (s. 29–97), czytelnik wprowadzony zostaje w kwestie semantyczne badanego pojęcia. Zastosowana analiza leksykalno-medialna prowadzi do stworzenia hermetycznego rozumienia słowa „tabu” w przekazie mediów opinii. Autor zasadnie zawęził pole badawcze do polskich mediów opinii („Gazeta Wyborcza”, „Rzeczpospolita”, „Newsweek Polska”, „Polityka”, „Gość Niedzielny”, TVN, TVP) ze względu na brak możliwości analizy całej mediosfery oraz specyfikę tychże mediów, rozumianych jako nośniki systemu aksjonormatywnego. Na uznanie zasługuje taki dobór materiału badawczego, który cechuje proklamowana i propagowana różnorodność aksjologiczna. Rozdział drugi, noszący tytuł *Tabu jako kategoria medialna* (s. 99–157), jest próbą redefinicji tabu jako kategorii medialnej. Efektem dookreślenia morfologii tabu medialnego było ustalenie przez autora różnic między kategoriami pokrewnymi do tabu. Soczyński wyodrębnił trzy zasadnicze rodzaje tabu w mediach: związane z brakiem działania ze strony dziennikarza; związane z brakiem obecności w mediach osób lub instytucji, które zostały pominięte lub celowo niedopuszczone do debaty medialnej; związane z odbiorcą, który wykazuje respekt wobec tabu. Zaproponowana typologia może stanowić istotny punkt odniesienia w badaniach empirycznych przedstawicieli dyscypliny nauk o komunikacji społecznej i mediach. Autor z powodzeniem dowiódł nierozzerwalnej i konstytutywnej relacji między obiektem tabu i zakazem komunikacyjnym.

Kolejne rozdziały książki sytuujące się w części drugiej stanowią egzemplifikację i weryfikację pojęcia medialnego tabu jako kategorii aksjonormatywnej. W rozdziale trzecim, noszącym tytuł *Typologia pochodzenia tabu medialnego* (s. 161–182), dokonano identyfikacji trzech zasadniczych źródeł medialnych tabu: tabu reprodukowane, postproduktowane i produkowane przez media. Odrębność systemowa mediów oferuje możliwość stworzenia własnej kultury z systemem aksjonormatywnym, którego integralną częścią jest również tabu. Ten obszar badań warto w przyszłości kontynuować, korzystając z osiągnięć psychologii mediów i komunikacji społecznej, a także podejmując własne badania. Rozdział czwarty *Funkcjonalność tabu w mediach* (s. 183–242) dotyczy pełnionych przez tabu funkcji w mediach, wśród których autor wskazał pięć zasadniczych: funkcję identyfikacji wartości prawdziwie nienaruszalnych, funkcję ochrony wartości tabuicznych, funkcję polityczną – budowanie narracji wokół wartości, funkcję wspólnototwórczo-tożsamościową, funkcję regulatora debaty publicznej. W piątym rozdziale *Procesy i formy manifestacji i instrumentalizacji tabu medialnego* (s. 243–268) przeanalizowano tabu jako narzędzie wykorzystywane w procesie budowania medialnego przekazu.

Jest to perspektywa intencjonalnego wykorzystania tabu w mediach, poprzez świadome i zamierzone ich tworzenie oraz łamanie:

Tabu bowiem wzbudza zainteresowanie i prowokuje, ale również zaciemnia, ukrywa i insynuuje. Wszystko to, w połączeniu z wielką siłą tabu, czyni z niego skuteczne narzędzie oddziaływania, które media wykorzystują. Poszczególne redakcje i goszczący w nich politycy oraz eksperci wykorzystują ten mechanizm, zarówno tworząc i zarządzając stworzonymi przez siebie tabu, jak i krytykując czy łamiąc tabu działające czy tworzone przez innych (s. 243–244).

W szóstym rozdziale, zatytułowanym *Kategorie i obszary zakazów tabuicznych* (s. 269–295), autor dokonał próby stworzenia katalogu obszarów i tematów objętych działaniem tabu w mediach. Ostatnią część monografii stanowią zakończenie (s. 297–302) i bibliografia (s. 303–331).

W strukturze pracy zabrakło wyodrębnionego rozdziału metodologicznego (autor metodologię badań dość obszernie wyjaśnił we wstępie pracy). Wyodrębnienie rozdziału lub choćby paragrafu umożliwiłoby autorowi dokonanie bardziej wnikliwej operacjonalizacji pojęć oraz precyzyjniej wyjaśnić kwestie metodologiczne, np. uzasadnić wybrany zakres temporalny analizy. Jako główne narzędzie służące do weryfikacji postawionych hipotez została wykorzystana jakościowa analiza zawartości. Metoda wnioskowania miała charakter indukcyjny i zmierzała do tworzenia syntezy uogólniającej na bazie wyselekcjonowanego materiału. Uwzględniając cel badań, należy stwierdzić, że autor słusznie rezygnuje z analizy ilościowej, ponieważ jego celem nie jest opis zawartości przekazu, a identyfikacja samej kategorii tabu i problematyki z nią związanej w pewnym kontekście semantycznym oraz wyrowadzenie z tej analizy konkretnych wniosków. W podjętych badaniach Soczyński wykorzystał także metodę fenomenologiczną, której cechami konstytutywnymi były deskrypcja, redukcja, istotność i intencjonalność. Autor z łatwością i powodzeniem łączy w monografii dwie perspektywy badawcze: filozoficzną i medioznawczą. Hipotezy i pytania badawcze zostały sformułowane poprawnie i logicznie, pozwalając twórcy książki osiągnąć cel badawczy. Praca napisana jest poprawną, zrozumiałą polszczyzną, co podnosi walor monografii.

Bogata literatura przedmiotu, z której korzysta autor, oraz wyraźnie dostrzeżalna teoretyczno-funkcjonalna perspektywa badawcza monografii utwierdzają czytelnika w przekonaniu, że ma do czynienia z dziełem dojrzałym i przemyślanym.

Recenzowana publikacja nie tylko systematyzuje dotychczasowe, nieliczne w polskiej literaturze medioznawczej, kwestie tabu medialnego (co już mogłoby dowodzić wysokiego waloru monografii), ale także oferuje narzędzie do badań empirycznych (m.in. stworzony autorski katalog obszarów i tematów objętych działaniem tabu w mediach). Autor udowodnił, że mediosfera nie jest wolna od procesów tabuizacji, choć najczęściej są one uzasadniane dobrem jednostki lub społeczeństwa. W monografii wykazano ponadto relacyjność mediów i tabu: tabu oddziałuje na media, a media oddziałują na tabu. Wykazano również, że tabu jest

normatywnym elementem kultury i determinuje przekaz medialny. Z kolei media są instytucją współtworzącą kulturę, współzarządzają ich aksjonormatywną obowiązywalnością. Monografia jest wartościową publikacją, która zostanie potraktowana przez przedstawicieli medioznawstwa jako cenny punkt wyjścia w pogłębionej teoretyczno-krytycznej refleksji nad fenomenem tabu oraz w funkcjonalno-aplikacyjnych analizach obecności tabu w mediach.

Rafał Leśniczak

Cardinal Stefan Wyszyński University in Warsaw

e-mail: r.lesniczak@uksw.edu.pl

ORCID: 0000-0003-0099-4327

Sławomir Soczyński, *(Re)definition of the concept of the media taboo as an axionormative category from a theoretical and functional perspective, Kraków 2021, ss. 331 ISBN 978-83-7720-665-2.*

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/FT.2022.007>

The text is available under a Creative Commons Attribution-NoDerivatives 4.0 International (CC BY-ND 4.0).

Received: 23 V 2022

Accepted: 27 VII 2022

Rafał Leśniczak – has a post-doctoral degree in social sciences in the discipline of social communication and media science (UMCS 2020), professor at the Cardinal Stefan Wyszyński University, head of the Department of Social Communication, Public Relations and New Media at the Institute of Media Education and Journalism at the Cardinal Stefan Wyszyński University in Warsaw. He is the author of over 70 scientific publications in the field of media, religion, and politics. His research interests focus on political communication, analysis of the media image of institutions, organizations, political leaders, processes of personalization and mediatization, public relations, and the theory of mass communication.

K **eywords:** taboo functionality; media category; communication; mediasphere; media taboo

A **bstract:** The aim of Sławomir Soczyński's monograph *(Re)definition of the concept of media taboo as an axionormative category from a theoretical and functional perspective* is an attempt to understand the phenomenon of media taboo, to show its importance for participants of mediatized communication processes, and thus to show taboo as an element of the system that regulates the space of the mediasphere. The monograph consists of two parts: the first, comprised of two chapters, conceptualizes the concept of taboo in theoretical media studies, and the second part, comprised of four chapters, is a pragmatic study of taboos in the mediasphere. The research contained in the book is situated in the field of social sciences in the discipline of social communication and media science.

Kardinal-Stefan-Wyszyński-Universität Warschau, Polen

E-Mail: r.lesniczak@uksw.edu.pl

ORCID: 0000-0003-0099-4327

**Sławomir Soczyński, *(Re)definicja
pojęcia tabu medialnego jako kategorii
aksjonormatywnej z perspektywy
teoretyczno-funkcjonalnej [Die
Neudefinition des Medientabus als einer
axionormativen Kategorie aus theoretisch-
funktionaler Sicht], Kraków 2021, S. 331
ISBN 978-83-7720-665-2.***

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/FT.2022.007>

Dieser Text wird unter der Creative Commons-Lizenz Namensnennung-Keine Bearbeitungen 4.0 International (CC BY-ND 4.0) veröffentlicht.

Zugesandt: 23 V 2022

Angenommen: 27 VII 2022

Rafał Leńniczak, habilitierter Doktor der Sozialwissenschaften im Bereich der Sozialkommunikations- und Medienwissenschaft (Maria-Curie-Skłodowska-Universität 2020), Professor der Kardinal-Stefan-Wyszyński-Universität Warschau, Leiter des Lehrstuhls für Sozialkommunikation, Public Relations und Neue Medien des Instituts für Medienbildung und Journalismus derselben Universität in Warschau. Er ist Autor von über 70 wissenschaftlichen Publikationen aus dem Bereich der Medien, Religion und Politik. Seine Wissenschaftsinteressen beziehen sich auf die politische Kommunikation, die Analyse von Medienbildern der Institutionen, Organisationen, politischer Anführer, von Prozessen der Personalisierung und Mediatisierung, Public Relations und der Theorie der Massenkommunikation.

Zusammenfassung: Das Ziel der Monografie von Sławomir Soczyński (*Re*)*definicja pojęcia tabu medialnego jako kategorii aksjonormatywnej z perspektywy teoretyczno-funkcjonalnej* [Die Neudefinition des Medientabus als einer axionormativen Kategorie aus theoretisch-funktionaler Sicht] ist der Versuch, das Phänomen des Medientabus nachzuvollziehen, seine Bedeutung für die Teilnehmer der medialen Kommunikationsprozesse zu erschließen und zugleich das Tabu selbst als einen Teil des Systems, das den Bereich der Mediensphäre ordnet, zu zeigen. Die Monografie besteht aus zwei Teilen: Im ersten davon, der aus zwei Kapiteln besteht, wurde der Begriff des Tabus in den theoretischen medienwissenschaftlichen Analysen beschrieben. Der zweite Teil mit vier Kapiteln ist eine pragmatische Studie der Tabuisierung in der Mediensphäre. Die Untersuchungen im Buch gehören zu den Sozialwissenschaften im Bereich der Sozialkommunikations- und Medienwissenschaft.